

Utbildningsutskottets betänkande

1984/85:23

om tolk- och översättarutbildning m. m. (prop. 1984/85:132)

Propositionen

Regeringen har i proposition 1984/85:132 (utbildningsdepartementet) *dels* föreslagit riksdagen att bemyndiga regeringen att avveckla tolklinjen den 1 juli 1986,

dels berett riksdagen tillfälle att ta del av vad som i propositionen anförts om tolk- och översättarutbildning samt hithörande frågor.

Motionen

1984/85:2985 av Gunnel Liljegren m. fl. (m, c, fp, vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att kommerskollegium skall få till uppgift att utfärda auktorisation för alla kategorier tolkar och översättare,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att förvaltningslagens 9 § bör ändras på sätt som föreslagits,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en enhetlig tolktaxa bör fastställas,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att benämningarna på tolkar bör renodlas på föreslaget sätt,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts rörande kvaliteten på studieförbundens tolkkurser.

Utskottet

Tolkutbildning finns i dag dels som s. k. kontakttolkutbildning i studieförbundens och folkhögskolornas regi, dels som högskoleutbildning. Den 1 juli 1977 inrättades tolklinjen som en allmän utbildningslinje om 60 poäng. Fr. o. m. år 1980 kan linjen omfatta 80 poäng i vissa språk, och möjlighet till etappavgångar finns. Utbildningsbehovet har varit svårbedömt, varför antalet nybörjarplatser på tolklinjen har minskat från 240 till 80. Någon reguljär översättarutbildning har inte förekommit i vårt land. Däremot har utbildning ägt rum på försök vid universiteten i Stockholm och Göteborg i bl. a. engelska, finska och tyska. En lokal linje för utbildning i det sistnämnda språket finns i Stockholm.

Enligt proposition 1984/85:132 skall högskolans tolk- och översättarutbildning sammanföras i ett *tolk- och översättarinstitut* vid universitetet i Stockholm den 1 juli 1986 och den nuvarande tolklinjen läggas ned vid samma tidpunkt. I detta institut blir det möjligt att samla kvalificerad

sakkunskap och föra samman ekonomiska resurser som nu är spridda på skilda högskoleenheter m. fl. myndigheter. Institutet skall ha såväl ansvaret för utbildningen på högskolenivå som ansvar för utvecklings- och stödfunktioner för tolkutbildningen i stort. Möjlighet till en systematisk kunskaps- och kompetensupbyggnad ökar, och det blir större kontinuitet i verksamheten. Föredragande statsrådet räknar med att den nya organisationen skall medföra att kvaliteten på den yrkesinriktade tolkutbildningen höjs.

Universitetet i Stockholm har enligt föredragande statsrådet en mångsidig erfarenhet av de aktuella utbildningarna. Där bedrivs forskning av särskild betydelse för det planerade institutets verksamhet genom det centrum för tvåspråkighetsforskning som har byggts upp. Anknytning i övrigt till aktuell forskning kan tillgodoses genom institutets kontakter med skilda språkinstitutioner. Lokalfrågan kan också lösas på ett tillfredsställande sätt inom universitetets nuvarande lokalbestånd. Institutet skall dock vid behov kunna förlägga viss utbildning till andra orter. Det kan ske genom samarbete med språkinstitutioner vid olika högskoleenheter.

Hittills har riksdagen medverkat i planeringen av tolkutbildningen inom högskolan genom att anslå resurser samt att fastställa utbildningens längd och antalet utbildningsplatser på tolklinjen. Emellertid krävs stor flexibilitet i planeringen av dessa utbildningar eftersom de förhållanden som styr behoven av utbildning ofta förändras snabbt. Därför bör enligt föredragande statsrådet institutets styrelse få besluta om utbildningarnas inriktning, längd och dimensionering. Denna frihet för institutet att disponera resurserna syftar till att utbildningen skall kunna anpassas i fråga om längd och inriktning allt efter vilket språk det gäller och vilka förkunskaper de studerande har. Härigenom kan kvalitetskraven upprätthållas även om förutsättningarna för utbildningen skiftar. En utbildningsvolym om 60 årsstudieplatser anses vara en lämplig utgångspunkt för planeringen.

Utskottet anser att vad som i propositionen har anförts om uppbyggnaden av ett tolk- och översättarinstitut är väl avvägt. Institutet kommer att få en god överblick över tolkutbildningen på alla nivåer genom den expertis som kommer att finnas där. Utskottet tillstyrker att regeringen får begärt bemyndigande att avveckla tolklinjen den 1 juli 1986.

Utskottet tar i det följande upp ett antal frågor som avser tolkar och översättare och deras verksamhet. Först behandlas *auktoriseringen* av dessa yrkesgrupper.

Med begreppet auktorisation avses i dag godkännande av tolkar och auktorisation av översättare. Villkor för att erhålla auktorisation är bl. a. att vederbörande har fullgjort av kommerskollegium föreskrivna kunskapsprov och är känd för redbarhet. Enligt föredragande statsrådet bör kommerskollegium behålla ansvaret för den provverksamhet, som avser personer som inte har utbildats vid institutet. Den som har genomgått fullständig tolkutbildning vid institutet och erhållit utbildningsbevis bör

enligt föredragande statsrådets mening emellertid inte därutöver behöva genomgå nämnda prov för att bli godkänd tolk. För samtliga översättare som vill bli auktoriserade skall dock fullgörande av kollegiets kunskapsprov krävas även i fortsättningen. Kommerskollegium skall vidare enligt propositionen behålla ansvaret för godkännande av tolkar och auktorisation av översättare samt tillsyn över dessa yrkesgrupper. Tillsynen innebär att auktorisationen kan upphävas om tolken eller översättaren förfar oriktigt i sin verksamhet. Vidare framför statsrådet uppfattningen att auktorisationstiden liksom hittills skall vara begränsad till fem år och att det skall krävas verksamhet av viss omfattning för förnyelse av auktorisation utan omprövning.

I motion 1984/85:2985 (m, c, fp, vpk) yrkande 1 krävs att kommerskollegium skall auktorisera alla tolkar och översättare vare sig de inhämtat sina färdigheter vid tolk- och översättarinstitutet eller på annat sätt. Den officiella benämningen på godkännandet av såväl tolkar som översättare bör enligt motionärerna vara auktorisation. Motionärerna anser vidare att en auktorisation inte bör vara tidsbegränsad.

Utskottet vill med anledning av yrkandet anföra följande.

När det gäller auktorisationens längd har utskottet uppfattningen att den bör vara fem år och att det bör krävas verksamhet av viss omfattning för förnyelse av auktorisation utan nytt prov. I benämningsfrågan finner utskottet det vara lämpligt att i enlighet med motionen använda termen auktorisation som en gemensam beteckning för godkännandet av tolkar och översättare. Utskottet konstaterar slutligen att föredragande statsrådet och motionärerna är ense om att ansvaret för auktorisationen av tolkar och översättare samt tillsynen av dessa yrkesgrupper skall vila på kommerskollegium även i vad gäller dem som inhämtat sina färdigheter vid tolk- och översättarinstitutet. I vad sedan gäller de kunskapsprov som kommerskollegium skall ansvara för och som avser dem vilka inte erhållit utbildningsbevis från tolk- och översättarinstitutet utgår utskottet från att kollegiet vid genomförandet av proven kommer att anlita experter från institutet. Det bör således — till gagn för den samlade verksamheten — vara möjligt att ta till vara de resurser i form av erfarenheter och kunskaper som institutet har i fråga om provverksamhet, samtidigt som kommerskollegium formellt svarar för auktorisationen. Det är nämligen enligt utskottets mening angeläget att finna former för ett fruktbart samarbete mellan institutet och kommerskollegium vid genomförandet av proven.

Med hänvisning till vad som anförts föreslår utskottet att riksdagen med anledning av proposition 1984/85:132 och motion 1984/85:2985 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anført om samarbete i auktorisationsfrågor m. m. mellan tolk- och översättarinstitutet och kommerskollegium.

I yrkande 2 av den nämnda motionen krävs en ändring av *förvaltningslagen* 9 § med innebörd att myndigheter skall anlita i första hand auktori-

serad tolk. Motionärerna anser att ändringen bör göras nu när frågan om en reformerad tolkutbildning behandlas.

Enligt vad utskottet erfarit sker för närvarande en översyn av förvaltningslagen inom regeringskansliet. Ett lagförslag förväntas bli remitterat till lagrådet i slutet av maj detta år. Riksdagen bör enligt utskottets mening inte ta ställning i den aktualiserade frågan förrän regeringen lagt fram sitt förslag. Med hänvisning härtill avstyrks motion 1984/85:2985 yrkande 2.

Frågan om *tolktaxa* tas upp i yrkande 3 av motionen. En orsak till att godkända tolkar inte alltid finns att tillgå — och i vissa fall heller inte efterfrågas — är enligt motionärerna den oenhetliga konstruktionen av tolktaxorna. Domstolsverket anses tillämpa föredömliga taxor. En för den offentliga sektorn gemensam tolktaxa bör, säger motionärerna, fastställas för resp. nivå — auktoriserad specialtolk, auktoriserad tolk och icke auktoriserad tolk. Detta anses kunna locka fler kvalificerade att genomgå tolkutbildning och kommerskollegiets prov.

Utskottet har inhämtat att domstolsverket enligt en särskild förordning skall fastställa tolktaxa inom sitt verksamhetsområde. Denna reglering kom till stånd mot bakgrund av att det inte fanns några enhetliga normer för ersättning till tolkar inom rättskipningens område och att ersättningsnivån varierade betydligt (prop. 1978/79:132, JuU 1978/79:33, rskr. 1978/79:289). I övrigt regleras tolktaxan genom avtal mellan bl. a. Landsförbundet, Kommunförbundet och tolkarnas fackliga organisationer. Det ankommer enligt utskottets mening på arbetsmarknadens parter att i dessa fall komma överens om ändamålsenliga nivåer på tolktaxorna. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motion 1984/85:2985 yrkande 3.

Lämpliga *benämningar på tolkar* med olika funktioner efterlyses i motion 1984/85:2985 yrkande 4. Begreppen arbetsplatstolk och kontakttolk anses missvisande.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att den i dag gängse terminologin kan behöva revideras. Detta är emellertid enligt utskottets mening en lämplig uppgift för tolk- och översättarinstitutets styrelse. Den bör kunna ta erforderliga initiativ i frågan. Motion 1984/85:2985 yrkande 4 avstyrks härmed.

I motion 1984/85:2985 yrkande 5 tas slutligen upp frågan om *kvaliteten på den kontakttolkutbildning som ges av studieförbunden*. Motionärerna erinrar om den låga procentandelen godkända i proven och menar att tolk- och översättarinstitutets ansvar för den pedagogiska uppläggningsen av studieförbundens kurser bör betonas i riksdagens beslut.

Institutet skall enligt propositionen fastställa övergripande mål för kontakttolkutbildningen, vilket i dag åligger SÖ (prop. 1976/77:100, UbU 1976/77:19, rskr. 1976/77:176). Även enligt utskottets mening är det ändamålsenligt att studieförbund och folkhögskolor utnyttjar institutets kompetens när kontakttolkutbildningen planeras och genomförs. Med hänvisning härtill föreslår utskottet att motion 1984/85:2985 yrkande 5 avslås.

Beträffande *övriga frågor som rör tolk- och översättarutbildning* anser utskottet att riksdagen utan erinran bör lägga till handlingarna vad som anförts i proposition 1984/85:132.

Åberopande vad utskottet har anfört i det föregående hemställer utskottet

1. *beträffande tolk- och översättarutbildning*
att riksdagen *dels* bemyndigar regeringen att avveckla tolklinjen den 1 juli 1986, *dels* utan erinran lägger till handlingarna vad som i proposition 1984/85:132 har anförts om uppbyggnaden av ett tolk- och översättarinstitut,
2. *beträffande samarbete i auktorisationsfrågor m. m. mellan tolk- och översättarinstitutet och kommerskollegium*
att riksdagen med anledning av proposition 1984/85:132 och motion 1984/85:2985 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,
3. *beträffande ändring av 9 § förvaltningslagen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2985 yrkande 2,
4. *beträffande enhetlig tolktaxa*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2985 yrkande 3,
5. *beträffande benämning på tolkar*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2985, yrkande 4,
6. *beträffande planering av tolkkurser i studieförbundens regi*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2985 yrkande 5,
7. *beträffande övriga frågor rörande tolk- och översättarutbildning*
att riksdagen utan erinran lägger till handlingarna vad som har anförts i proposition 1984/85:132.

Stockholm den 2 maj 1985

På utbildningsutskottets vägnar

GEORG ANDERSSON

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Georg Andersson (s), Bengt Wiklund (s), Birgitta Rydle (m), Helge Hagberg (s), Lennart Bladh (s), Göran Allmér (m), Iris Mårtensson (s), Lars Svensson (s), Birger Hagård (m), Jörgen Ullenhag (fp), Björn Samuelson (vpk), Margot Wallström (s), Gunnar Hökmark (m), Larz Johansson (c) och Inger Josefsson (c).

